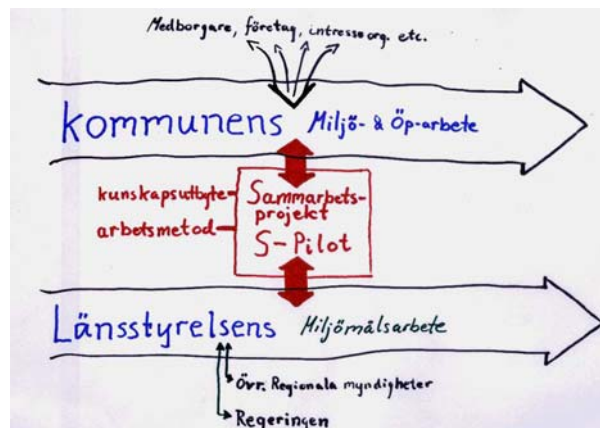


Kommunprojektet 2001-2003

Slutrapport



LÄNSSTYRELSEN
Västmanlands län

KOMMUNPROJEKTET - SLUTRAPPORT

Innehållsförteckning

Bakgrund	sid. 2
Syfte/mål	sid. 2
Metod	sid. 3
Resultat	sid. 6
Måluppfyllelse	sid. 6
Metodutveckling	sid. 7
Kommunernas synpunkter	sid. 7
Jämställdhet	sid. 8
Erfarenheter/slutsatser	sid. 9
Bilaga 1 Arbetsgång och tidplan	sid. 11
Bilaga 2 Arbetsmetod för temadagar	sid. 12
Bilaga 3 Kommunprojektets bidrag	sid. 13

Bakgrund

För att miljö- och resurshushållningsfrågor skall få genomslag krävs idag att dessa hanteras samordnat med samhällsutvecklingen i övrigt och på ett naturligt sätt integreras i beslutsprocesser och annat arbete. I Länsstyrelsens arbete med miljömålen har detta blivit alltmer tydligt och också inneburit ett behov av nya arbetssätt.

Länsstyrelsen har ett uppdrag beträffande de nationella miljökvalitetsmålen som i korthet innebär att samordna och ansvara för den regionala nedbrytningen av målen men också att stötta kommunerna i deras arbete med att ta fram lokala mål.

Erfarenheterna från tidigare arbete med miljömålen har visat på svårigheter att engagera andra sektorer än de som vanligtvis hanterar miljöfrågor, såväl på regional som på lokal nivå. Detta resulterar också i bristande förankring för de mål och åtgärder som tas fram. ”Allas ansvar” blir gärna ”ingens ansvar”. Länsstyrelsen har genom detta projekt valt att fokusera på kommunerna och deras roll i miljömålsarbetet. Vi anser att kommunerna är en av de viktigaste aktörerna vad gäller miljökvalitetsmålen genomförande, dels som verksamhetsutövare men även i egenskap av ägare av den kommunala planeringsprocessen och som företrädare för den representativa demokratin på det lokala planet. Detta bekräftas av länets förslag till regionala miljömål där ca 170 åtgärdsbehov redovisas och i mer än hälften av dessa pekas kommunerna ut som en viktig aktör.

Länsstyrelsen har sedan 2001 drivit ”Kommunprojektet” tillsammans med länets kommuner kring de nationella miljökvalitetsmålen. Under 2001 genomfördes projektet som ett pilotprojekt tillsammans med Skinnskattebergs kommun. Under 2002 har projektet fortsatt i Fagersta, Surahammar, Sala och Heby kommuner. Under 2003 har projektet drivits tillsammans med Hallstahammar, Kungsör och Norberg kommuner. Deltagandet i projektet har varit frivilligt och alla kommuner har inte ansett sig kunna avsätta den tid och de resurser som krävts under projekttiden. Totalt har 10 av länets 11 kommuner (Västerås kommun undantagen) erbjudits att delta i projektet. Västerås kommun har ett eget relativt omfattande miljömålsarbete kring vilket en dialog kommer att föras under våren 2004.

Syfte/Mål

Projektets syfte har varit att:

- i dialog med kommunerna skapa en förståelse för och kunskap om miljömålen och hur dessa kan integreras i den kommunala planeringen.
- erhålla ytterligare underlag till Länsstyrelsens arbete med att bryta ner de nationella miljömålen till regional nivå och därmed också erhålla bättre förankrade miljömål.
- genom ett tvärspektoriellt angreppssätt öka förståelse för och kunskap om miljömålen och hur dessa kan integreras i Länsstyrelsens övriga målarbete.

Inom ramen för pilotprojektet var ett av syftena dessutom att:

- utveckla ett arbetssätt som vi skulle kunna ha nytta av i det fortsatta miljömålsarbetet, men också i andra sammanhang.

Viktiga aspekter i arbetet för att uppnå syftet har varit det tvärsektoriella angreppssättet (inom Länsstyrelsen och i kommunerna), politikermedverkan och att i dialogen ta avstamp i aktuella/viktiga frågor snarare än att utgå från miljömålen.

Metod

Följande beskrivning av hur arbetet har bedrivits under de tre åren speglar arbetssättet i stora drag. Förutsättningarna för och anpassningen till de deltagande kommunerna har hela tiden varit avgörande för detaljplaneringen i varje enskilt fall. Så långt möjligt har projektgruppen försökt anpassa sig efter kommunernas önskemål i valet av frågor, stöd i den politiska förankringen o s v. Arbetets uppläggning framgår av bilaga 1 (tidplan för 2003).

Kommunprojektet har initierats av Länsstyrelsen. En projektgrupp bestående av personer från miljöenheten (ME), kulturmiljöenheten (KUE) och samhällsbyggnadsenheten (SBE) har ansvarat för och drivit projektet. Projektledare har varit Katarina Hogfeldt (ME). Därutöver har Måns Enander (ME), Maria Steinbach (ME), Kerstin Nordin (SBE), Helena Hiertner (SBE), Mikael Schröder (SBE), Hans Lindgren (SBE) och Monica Mossberg (KUE) deltagit i projektgruppen under hela eller del av tiden.

Kommunprojektet har utgjort en av flera delar i Länsstyrelsens arbete med regionaliseringen av de nationella miljökvalitetsmålen. Ett nära samarbete har skett med övriga tjänstemän på Länsstyrelsen som varit engagerade i de olika delarna av Länsstyrelsens miljömålsarbete.

Deltagande kommuner har deltagit i projektet parallellt, 3-4 per år med undantag av första året då projektet drevs som pilotprojekt och endast omfattade en kommun, Skinnskatteberg.

Kommunernas medverkan i projektet har i samtliga fall varit politiskt förankrad. Detta har i de flesta fall skett genom beslut i fullmäktige eller kommunstyrelse efter förfrågan om deltagande från länsledningen. En kontaktperson har utsetts i kommunerna med uppdraget att fungera som länk mellan den deltagande kommunen och Länsstyrelsens projektgrupp.

Under den inledande fasen har projektgruppen fört ett samtal med en mindre arbetsgrupp (5-6 personer) från kommunen, där utgångspunkten varit viktiga framtidsfrågor för den enskilda kommunen kopplat till befintliga planer och strategier. Diskussionerna har föregåtts av en inventering av aktuella frågor dels av kommunen, dels av Länsstyrelsen. Totalt har 3 träffar per kommun genomförts under denna inledande fas. Träffarna har alltid ägt rum i respektive kommun.

Arbetsgruppernas sammansättning har kommunerna själva avgjort men ett önskemål har varit att de skulle innefatta kompetens från plan- och bygg-, miljö-, kultur- och teknisk förvaltning. En politisk medverkan redan i arbetsgruppen har också varit önskvärd. Inte sällan har kommunchef eller kommunalråd funnits med i arbetsgrupperna.

Syftet med de inledande diskussionerna har varit att skapa en enighet kring ett till två teman för lika många temadagar per kommun. I de flesta fall har en kommun varit ensam om ett tema men vid två tillfällen har temat berört flera kommuner. I de fall två eller fler kommuner kommit fram till samma temarubrik har temadagen också varit gemensam för de kommunerna. I tabellen nedan redovisas antal och rubricering av genomförda temadagar, berörda miljömål samt deltagande kommuner vid varje tillfälle.

Rubrik temadag	Berörda miljömål	Deltagande kommuner
Uppvärmning	Frisk luft; Bara naturlig försurning; <i>Levande skogar</i> ; God bebyggd miljö	Skinnskatteberg
Lokalproducerat	Levande sjöar; Ett rikt odlingslandskap God bebyggd miljö;	Skinnskatteberg
Attraktivt boende	Levande sjöar och vattendrag; Ett rikt odlingslandskap; God bebyggd miljö	Skinnskatteberg
Industri	Begränsad klimatpåverkan; Frisk luft; Bara naturlig försurning; Giftfri miljö; God bebyggd miljö	Fagersta
Vatten	Giftfri miljö; Ingen övergödning; Levande sjöar och vattendrag; Grundvatten av god kvalitet; God bebyggd miljö	Heby, Sala, Surahammar
Det goda boendet	Begränsad klimatpåverkan; Frisk luft; Bara naturlig försurning; Levande sjöar och vattendrag; God bebyggd miljö	Fagersta, Sala, Surahammar
Landsbyggd	Begränsad klimatpåverkan; Frisk luft; Bara naturlig försurning; Levande sjöar och vattendrag; Myllrande våtmarker; <i>Levande skogar</i> ; Ett rikt odlingslandskap; God bebyggd miljö	Heby
Miljömålen som möjlighet till kommunal utveckling (2 dagar)	Samtliga för Västmanland relevanta miljömål	Norberg
God livsmiljö	Begränsad klimatpåverkan; Frisk luft; Bara naturlig försurning; Levande sjöar och vattendrag; <i>Levande skogar</i> ; Ett rikt odlingslandskap; God bebyggd Miljö	Kungsör

Rubrik temadag	Berörda miljömål	Deltagande kommuner
Strömsholm	Ingen övergödning; Levande sjöar och vattendrag; Myllrande våtmarker; Ett rikt odlingslandskap; God bebyggd miljö	Hallstahammar

Tabell 1. Temarubriker, berörda miljömål och deltagande kommuner

Valet av tema har styrt vilka miljömål som diskuterats. En analys av berörda frågeställningar har gett träff i ett skiftande antal av miljömålen, vilket har resulterat i att alla miljömål inte har diskuterats vid varje tillfälle. De två temadagarna i Norberg utgör ett undantag då utgångspunkten där var att systematiskt gå igenom alla miljömål i ett utvecklingsperspektiv.

Förutom Länsstyrelsens projektgrupp och kommunernas arbetsgrupper har ytterligare personer från både Länsstyrelse och kommun deltagit liksom även en del andra regionala aktörer som bedömdes relevanta beroende på aktuellt tema. Ambitionen har varit att få en jämn fördelning (50/50) av politiker och tjänstemän från kommunerna. Som ett resultat av erfarenheterna från pilotprojektet (projektets första år) har därefter också olika regionala aktörer bjudits in till temadagarna. Projektet har dock medvetet avstått från att bjuda in enskilda företag. Om företag ändå skulle finnas med skulle det vara i organiserad form t ex LRF och Företagarnas riksförbund eller motsvarande.

Temadagarna har letts av en utomstående konsult Mats Lönngrén, Mikom AB, med kompetens inom området miljökommunikation. Mats har funnits med från projektstart och varit ett värdefullt bollplank i utvecklingen av formerna för projektet som helhet och temadagarna i synnerhet.

Inför temadagarna har Länsstyrelsens projektgrupp sammanställt ett tämligen omfattande underlagsmaterial med information om relevanta miljömål, information om kommunen i form av kartmaterial, natur-, kultur- och miljöinformation, näringslivsmässiga och demografiska fakta m m. Kommunen har också bidragit med en del eget material som har varit av intresse för diskussionen. Underlagsmaterialet har delats ut till samtliga deltagare ca 1 vecka innan.

Temadagarna har alla ägt rum ute i kommunerna. Deltagande kommuner har stått värd för minst en temadag var. Temadagarna har alla följt samma schema (se bilaga 2). En kort inledning där spelreglerna för dagen angetts och någon från Länsstyrelsens projektgrupp gått igenom aktuella frågor kopplade till aktuella miljömål har följts av ett antal gruppdiskussioner varvade med gemensamma diskussioner. Resultatet har varit mer eller mindre konkreta åtgärdsförslag/behov.

Resultat

Måluppfyllelse

Totalt har 8 av länets 11 kommuner deltagit i dialogen kring miljömålen. Deltagandet i projektet har varit frivilligt och alla kommuner har inte ansett sig kunna avsätta den tid och resurser som krävts. Projektgruppen anser att vi trots detta fått en bra bild av situationen i kommunerna och de frågor och problem kopplat till miljömålen som finns på det lokala planet. Antalet deltagare vid varje temadag har varierat mellan ca 20 och 50 personer.

Sammanlagt har under projekttiden ca 125 politiker och tjänstemän från kommunerna deltagit i en eller flera temadagar. Fördelningen politiker/tjänstemän har i genomsnitt varit 45/55.

Andra aktörer än kommun som deltagit har varit: Skogsvårdsstyrelsen, Vägverket, Länsmuseum, Landstinget (folkhälsoplanerare), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Västmanlands Avfalls AB, Mälardalens högskola (studenter samt företrädare för institutionen för Samhällsteknik), Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), Riksantikvarieämbetet, Naturskyddsföreningen, Ridsportförbundet, Destination Strömsholm, Kanalbolaget och Polisen. Totalt ca 25 personer.

Från Länsstyrelsen har deltagit tjänstemän från följande enheter/funktioner: miljöskydd (inklusive förorenade områden), naturvård, miljöanalys, plan, bostad, kommunikation, civil beredskap, näringsliv, veterinär, kulturmiljö, lantbruk och fiske samt staben (jämförhållningsexperten). Totalt ca 50 personer.

Under projektets andra år följde ett par studenter, Britt-Inger Bengtsson och Elin Dahlman, från Mälardalens högskola den inledande fasen av projektet som ett examensarbete i Ekologisk ekonomi. Syftet med uppsatsen var att göra en processutvärdering av Kommunprojektets arbetsmetod i ett par av kommunerna. Uppsatsen ”Kommunprojektet – en dialog om miljömålen” finns publicerad på Institutionen för Ekonomi och Informatik vid Mälardalens högskola.

Resultatet från diskussionerna har utgjort ett bidrag till Länsstyrelsens formulering av regionala mål och framförallt åtgärdsbehov, i synnerhet vad gäller målet *God bebyggd miljö*. Men även för t ex målen *Ingen klimatpåverkan*, *Levande sjöar och vattendrag*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Grundvatten av god kvalitet*. För flertalet miljömål har projektet bidragit på så sätt att det bekräftat den regionala bilden men också belyst det lokala perspektivet och pekat på intressekonflikter, även om inte några nya mål och åtgärdsbehov direkt har kunnat pekas ut. Av bilaga 3 framgår för vilka mål och åtgärder Kommunprojektet utgjort ett bidrag.

Diskussionerna i sig har också varit ett sätt för Länsstyrelsen att sprida information om miljömålen och hur miljöfrågorna bör integreras i den kommunala planeringen. Genom att koppla kommunala utvecklingsfrågor till miljöfrågorna har projektet bättre kunnat engagera politiker och andra tjänstemän än enbart från miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna. Diskussionerna har därmed också bidragit till bättre förankrade miljömål, regionalt och lokalt.

Tanken var också att diskussionerna skulle fungera som stöd för kommunerna i deras arbete med att formulera lokala miljömål. Flera kommuner har uttryckt att projektet varit ett stöd för miljöfrågorna och tjänat som inspiration till fortsatt arbete.

Metodutveckling

I stort sett har arbetsmetoden för projektet varit densamma som efter det inledande året då projektet genomfördes som pilotprojekt. Skillnaden har varit att fler kommuner hanterats parallellt samt antalet temadagar per kommun. Temadagarna har och bör också ligga koncentrerat under en tid av 1-2 månader för att vara effektiva. Erfarenheten är att projektet som mest klarar att genomföra 4 - 5 temadagar under ett år, bl. a därför att varken projektledare eller övriga i projektgruppen har ägnat heltid åt detta arbete. För kommunernas del är erfarenheten att två temadagar är en rimlig nivå. Förutsättningen för att klara detta är följaktligen att några temadagar måste bli gemensamma, vilket projektet inte lyckades med sista året.

Projektet har lagt stor vikt vid den enskilda kommunens egna frågeställningar och behov av stöd i miljöarbetet. Syftet med de inledande samtalen har varit att få en bild av kommunen och de människor som verkar där, samarbetet politiker/tjänstemän, prioriterade frågor/problem o s v. Under de tre år projektet har pågått har en utveckling skett av den första inledande fasen. Inledningsvis var de inledande samtalen mycket trevande och kommunerna upplevde en otydlighet i vad som förväntades av dem och vad samtalen skulle leda till. Projektgruppen lärde sig underhand att samtalet underlättades av användningen av en kommunkarta och en i förväg förberedd checklista med frågeställningar. Under framförallt sista året har projektgruppen också blivit tydligare vad gäller ansvarsfördelning ”vem gör vad” och syftet ”vad ska projektet leda till”. Detta har också underlättats av att sista året låg samtliga kommuner i fas. Tidigare år har projektet fått vänta in sent tillkomna kommuner och därför inte förrän mycket sent kunnat bestämma tema och därmed tid och plats för temadagarna. Ett visst trevande går dock aldrig att komma ifrån och projektgruppen anser att denna fas är nödvändig för att få den förankring och aktiva deltagande från en bredare grupp som projektet fått.

Kommunernas synpunkter

Övervägande delen av deltagarna har upplevt projektet som positivt. Av de synpunkter projektledningen fått del av kan nämnas följande:

- Positivt med Länsstyrelsen närvaro i kommunen
- Konstruktivt arbetssätt med aktiva deltagare
- Stöd i översiktsplanarbetet
- Kunskapshöjande, inspiration och stöd i det lokala miljöarbetet
- Ökad kunskap hos politiker och tjänstemän
- Tydliggjort roller och intressekonflikter

Av de mer kritiska synpunkterna kan nämnas följande:

- Otydlig inledning
- Bra initiativ men stödet bör vara mer kontinuerligt, trots att projektet bidragit till ökad kunskap går arbetet på hemmaplan trögt
- Bra, men tids- och resursbrist i kommunerna gör det svårt att prioritera dessa frågor

Jämställdhet

Jämställdhetsperspektivet kopplat till miljömålen har varit svårt att hantera. Något specifikt mål för jämställdheten har inte heller funnits med i projektbeskrivningen. Det tvärssektoriella angreppssättet liksom politikermedverkan har varit prioriterade framför jämställdhet. Detta har inneburit att deltagarna både i arbetsgrupper och temadagar varit med i egenskap av roll/funktion, kunskap och sektortillhörighet i första hand snarare än kön. Däremot har det funnits en ambition att Länsstyrelsens projektgrupp skulle vara jämt könsfördelat. Under 2001 och 2002 ingick 2 män och 3 kvinnor i projektgruppen, under 2003 var dock fördelningen 1 man och 4 kvinnor, då en barnledig man ersattes med en kvinna.

En utvärdering i efterhand av fördelningen män och kvinnor under de sammanlagt 11 temadagar som har genomförts redovisas i tabellen nedan.

Temadag	kvinnor procent (antal)	män procent (antal)
Uppvärmning	35 (6)	65(11)
Lokalproducerat	41 (7)	59 (10)
Attraktivt boende	36 (9)	64 (16)
Industri	50 (13)	50 (13)
Vatten	44 (23)	56 (29)
Det goda boendet	35 (19)	65 (35)
Landsbyggd	47 (16)	53 (18)
Miljömål som möjlighet till kommunal utveckling, Dag 1	59 (13)	41 (9)
Miljömål som möjlighet till kommunal utveckling Dag 2	52 (11)	48 (10)
Strömsholm	43 (16)	57 (21)
God livsmiljö	37 (15)	63 (25)

Tabell 2. Fördelning kvinnor män under temadagarna

Trots att projektet inte haft jämställdheten som första prioritet har utfallet ändå varit bra avseende fördelningen kvinnor och män under temadagarna. Det bör också framhållas att arbetsmetoden som sådan ger en större möjlighet för alla (kvinnor och män) att komma till tals på lika villkor och kan därmed anses ge bättre förutsättningar för ökad jämställdhet än t ex ett traditionellt seminarium.

Erfarenheter/Slutsatser

Erfarenheterna från projektet har visat att projektet alltmer kommit att hantera utvecklingsfrågor med miljöförtecken än varit avgränsat till enbart miljömålen. Ett bredare område har diskuterats än det som följer direkt av miljömålen både i den inledande fasen och under temadagarna. Det kan således hävdas att projektet arbetat med fler aspekter av hållbar utveckling än enbart den ekologiska. Detta sågs också som en förutsättning för att kunna engagera länets kommuner på det sätt som skett. Med tydlighet har det framkommit att miljöfrågor på det lokala planet inte går att hantera enbart utifrån ett miljöperspektiv utan hänger samman med t ex tillväxt, infrastruktur och sociala frågor.

I projektet har några frågeställningar visat sig vara gemensamma för flertalet kommuner. Av de som är direkt kopplade till miljömålen kan nämnas:

- kommunikations- och trafikfrågor (*Ingen klimatpåverkan; Frisk luft; Bara naturlig försurning*)
- yt- och grundvattenfrågor, i synnerhet skydd av grundvatten (*Grundvatten av god kvalitet; Levande sjöar och vattendrag; Ingen övergödning*)
- frågor kopplade till boende och planering (*God bebyggd miljö*)

Andra viktiga utvecklingsfrågor som också varit gemensamma i flertalet kommuner men där kopplingen till miljömålen inte är lika direkt har handlat om:

- attraktivitet i ett vidare perspektiv (boendeformer, service, pendlingsmöjligheter, natur och kulturmiljö)
- turism (utveckling av natur och kulturmiljöer)
- attityd och livsstilsfrågor

Genomgående i resultaten från temadagarna pekas på vikten av samarbete/samverkan i en rad frågor. Just därför att miljö- och utvecklingsfrågor är så komplexa och därför att en enskild aktör sällan råar ensam över hela problematiken blir samverkan nödvändig för att kunna åstadkomma förändringar. Projektet har bidragit på så sätt att nya kontakter har knutits mellan Länsstyrelsen och kommunerna och i viss mån även med andra regionala aktörer. En ökad kännedom om varandras arbete, roller och förutsättningar har också projektet bidragit till.

Trots att kommunerna säger sig ha upplevt projektet som ett stöd i det lokala miljöarbetet har ändå förhållandevis lite hänt konkret. En av orsakerna är kommunernas brist på resurser och därmed också på kompetens inom t ex miljö, kulturmiljö och fysisk planering. Mindre kommuner har ofta svårigheter att behålla personal och har svårt att ha kontinuitet och kunskap. I många av länets kommuner är också fysisk planering nedprioriterat. De kommunomfattande översiktsplanerna har med några undantag mer än 10 år på nacken. Flertalet av länets kommuner har en negativ befolkningsutveckling vilket bidrar till att ny bebyggelse knappast planeras. På det lokala planet har miljö- och utvecklingsfrågorna att konkurrera med andra mer prioriterade frågor som skola, vård och äldreomsorg. Projektets erfarenhet är därför att samverkan och samarbete också mellan kommuner är nödvändigt för att vi ska kunna närma oss miljömålen.

Parallellt i tid med Kommunprojektet har framtagandet av det regionala tillväxtprogrammet (RTP) ägt rum. I detta uppdrag låg även att integrera miljö som ett horisontellt mål. Vid miljöenheten har en person arbetat med detta under större delen av programskrivningsperioden och Kommunprojektet har i miljöanalysen utgjort ett viktigt underlag. Det har däremot inte funnits någon sammankoppling mellan de två arbetsprocesserna miljömål respektive tillväxtprogram. Denna sammankoppling mellan två av våra viktigaste länsstrategier är av stor vikt för framgång i det fortsatta arbetet med hållbar utveckling (ekonomiskt, socialt och ekologiskt) i Västmanland. De båda projekten har dessutom mycket av värde att lära av varandra.

Projektgruppens egna erfarenheter av Kommunprojektet är mycket positiva. Det har varit stimulerande att arbeta över enhetsgränserna och med detta bredare angreppssätt. Vi har fått mycket kunskap tillbaka från kommunerna och kollegers olika arbetsområden. Det har dock inte alltid varit lätt att fokusera på miljömålen i diskussionerna. Genom att vi har utgått från kommunernas aktuella frågor och sedan kopplat dem till miljömålen har diskussionerna i vissa fall kommit att handla om utvecklingsfrågor utan miljöförtecken. Frågorna har självklart anknytning till miljömålen på längre sikt, men under pågående diskussion har det varit svårt att se kopplingen. Vi har haft förhållandevis stor rotation i projektgruppen, endast två personer har varit med under alla tre åren. Detta har delvis varit en nackdel därför att man tappar kontinuitet men har även bidragit positivt genom att nya synsätt tillförs projektet. Erfarenheten från projektgruppen är också att näringslivsenheten borde ha ingått i projektgruppen så att sambanden mellan RTP och miljömålen hade tydliggjorts.

Bilaga 1

Tidplan - Kommunprojektet 2003

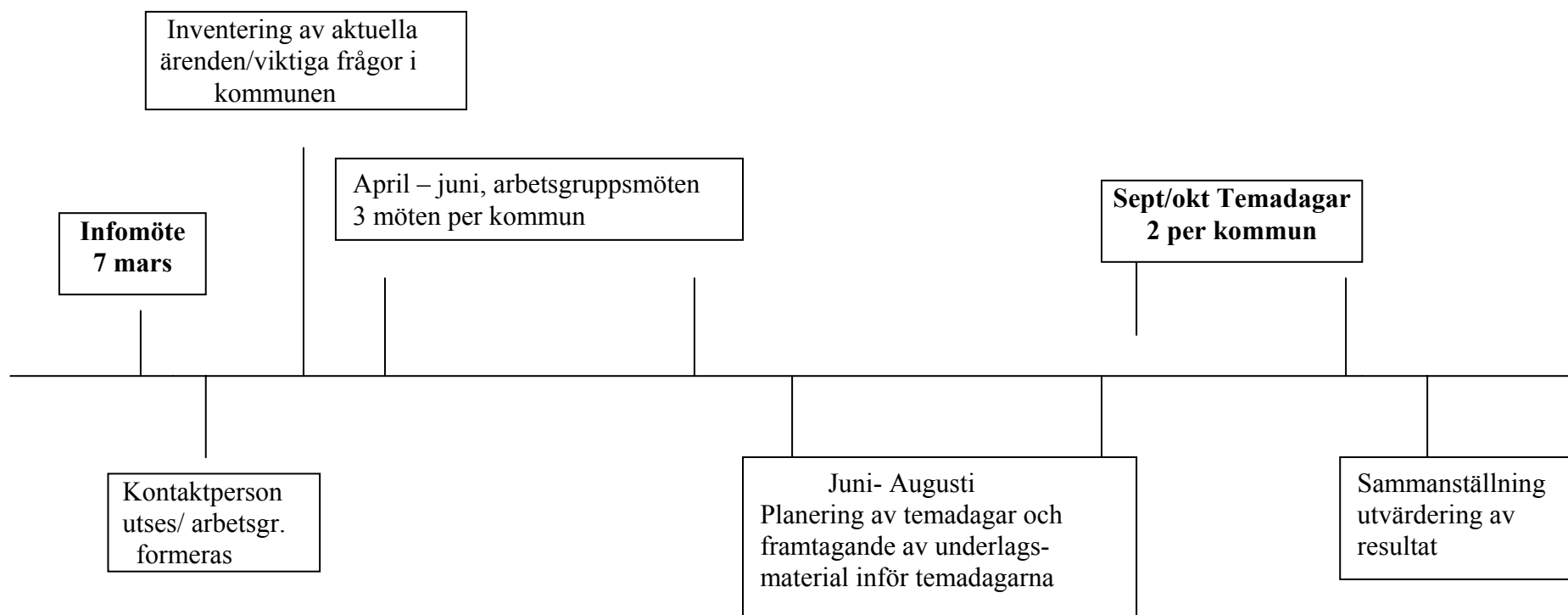
Steg 1

Steg 2

Steg 3

Steg 4

2003



Bilaga 2. Arbetsmetod för temadagarna

Syfte

Att skapa en bred dialog kring miljömålen med utgångspunkt från den enskilda kommunens aktuella situation och möjligheter.

Deltagare

Tjänstemän från Länsstyrelsen.
Tjänstemän och politiker från kommunen.
Andra regionala aktörer

Processledare

Mats Lönnngren SLU/Mikom

Förberedelser

Alla deltagare fick några dagar innan ut ett underlagsmaterial innehållande information om relevanta miljömål, information om kommunen i form av kartmaterial, natur-, kultur- och miljöinformation, näringslivsmässiga och demografiska fakta m m

Spelregler för dagen/förhållningssätt

- Alla till tals – laget runt
- Alla röster lika värdefulla
- Lyssnandet i fokus, framför hävdandet av den egna åsikten
- Håll tider

Gruppsamtalen genomfördes i tre steg enligt följande:

Gruppsamtal 1 inom	Intressanta områden	Vilka frågor är särskilt intressanta temat för att nå miljömålen och kopplade till miljömålen?
Gruppsamtal 2	Viktiga åtgärder	Förslag på konkreta åtgärder inom området; intressekonflikter, intressegemenskaper, aktörer m.m.
Gruppsamtal 3	Nästa steg	Vad är nästa steg för att åtgärdsförslagen ska bli verklighet? Vem? När?

Bilaga 3. Kommunprojektets bidrag till regionaliseringen av miljömålen

Sammanställningen nedan är ett kort sammandrag av de åtgärdsförslag m m. som framkommit under projektets 11 temadagar och som återfinns i någon form i ”Miljömål för Västmanland”. Numreringen av miljömålen följer den nationellt vedertagna ordningen. Som framgår av tabell 1 har även miljömålet levande skogar berörts. Detta mål utelämnas dock i denna redogörelse eftersom ansvaret för regionaliseringen ankommer på skogsvårdsstyrelsen.

1. Begränsad klimatpåverkan

Alla åtgärder som innebär främjande av andra trafikslag än bilen, resurssnålare eller mer miljövänliga trafikslag innebär också att alla miljömål avseende utsläpp till luft blir berörda. Se också God bebyggd miljö.

Behov/åtgärder

Ett bra samhälle kräver bra kommunikationer – i staden med servicelinjer – utåt med pendling. Transportslagen bör styras mot miljövänliga och ekonomiskt bra lösningar.

Det krävs bättre samverkan mellan kommunikationsaktörerna som t ex företag, kommuner, Länsstyrelsen, Banverket, SJ, VL. Åstadkom bättre taxesystem över länsgränserna. Stärk de allmänna kommunikationerna – flytta transporter från väg till järnväg.

Stimulera till ökad gång- och cykeltrafik. Utöka gång- och cykelvägnätet. (Åtgärder som främjar cykel- och gångtrafiken främjar också folkhälsoarbetet.)

Vid upphandling av fordon ställs krav på att fordonen drivs med miljövänliga bränslen. Verka för ”miljövänliga” tjänstebilar. Utbilda tjänstemän i ”Eco-driving”.

Verka för ökad bibränslebaserad fjärrvärme/närvärme

Undersöka möjligheten till ökad bibränslebaserad kraftvärme.

Utveckla energirådgivningen till enskilda hushåll

Upprätta/revidera kommunala energiplaner.

Intressekonflikter/problem

En förbättrad kollektivtrafik och då i synnerhet en ökad järnvägstrafik förutsätter att en rad problem löses, t ex de allt för höga biljettpiserna, där länsgränserna utgör administrativa gränser som försvårar. Kapacitetsbrist, samordning gods- och persontransporter, kunskapsbrist, företagens krav på ”just in time” och attityder är andra frågor som måste lösas.

2. Frisk luft

Se också begränsad klimatpåverkan.

Behov/åtgärder

Verka för bättre tekniska lösningar och bättre kunskap om vedeldning i hushållen

Kartläggning av vedeldningsproblematiken i länet och vid behov genomföra mätningar.

Intressekonflikter problem

Ökad biobränsleanvändning leder till ökat uttag ur våra skogar. Det är viktigt att detta sker med hänsyn till det biologiska livet och kulturlämningar.

3. Bara naturlig försurning

Se begränsad klimatpåverkan.

Behov/åtgärder

Fortsätta kalkningsåtgärder, inom överskådlig tid.

4. Giftfri miljö

Behov/åtgärder

Kommunerna behöver stöd både kunskapsmässigt och resursmässigt för att kunna hantera frågor kopplat till förorenade områden. Tillsynsansvaret bör tydliggöras avseende vem som initierar och driver ärenden avseende förorenade områden.

Resurssamverkan inom Länsstyrelsen och kommunernas miljötillsyn efter en olycka.

Rekommenderade vägar för farligt godstransporter ses över, eventuellt förbud på vissa vägar till skydd för grundvattnet

Driva frågan om alternativa halkbekämpningsmedel.

Intressekonflikter/problem

I frågor som rör sanering av förorenade områden kan det finnas en konflikt med miljömålet God bebyggd miljö där det talas om de kulturhistoriska värdena som skall bevaras och utvecklas. Det är därför viktigt att samråd sker med kulturmiljöenheten i dessa ärenden.

7. Ingen övergödning

Behov/åtgärder

Länsstyrelsen bör samordna och stötta kommunerna i deras arbete med enskilda avlopp genom t ex regionala prioriteringar, rekommendation av vissa tekniska lösningar.

Regionala demonstrationsanläggningar pekas ut/uppförs. Tänkbara aktörer är Länsstyrelsen tillsammans med vattenvårdsförbund och kommunförbundet.

Ökat samarbete mellan kommunerna i avloppsfrågorna, t ex genom att dela på en tjänst för inventering. Erfarenhetsutbyte genom att kommunerna förmedla goda exempel till varandra är ett annat sätt. Länsstyrelsen bör kunna bidra med viss samordning.

Upprätta samverkansgrupp för funktionella kantzoner. Tänkbara aktörer är vattenvårdsförbund, skogsvårdsstyrelsen, LRF, Länsstyrelsen, kommuner, markägare m fl.

Översyn/inventering av mindre reningsverk.

Omprövning av större reningsverk för att få till stånd kväverening.

Intressekonflikter/problem

När det gäller enskilda avlopp finns en tydlig rättvisaspekt kopplat till kravet på åtgärder, dvs att samma krav gäller i alla kommuner. Kantzoner kan stå i konflikt med avkastningskravet hos lantbrukaren/skogsägaren

8. Levande sjöar och vattendrag

Sjöars och stränders tillgänglighet för friluftsliv bör synliggöras i de regionala målen

Strandskyddet är en aktuell fråga i många kommuner. Det finns stora skillnader i synen på strandskyddet från kommunernas och Länsstyrelsens sida .

Behov/åtgärder

Inventering av stränder för att få ett bättre kunskapsunderlag. Analys av olika värden som t ex biologisk mångfald, friluftsliv/strövområde och kulturmiljöer.

Ta fram översiktsplan/fördjupad översiktsplan för att få en övergripande bedömning av var i kommunen man ska bygga och vilka områden som bör bevaras.

Upprätta samverkansgrupp för funktionella kantzoner. Tänkbara aktörer är vattenvårdsförbund, skogsvårdsstyrelsen, LRF, Länsstyrelsen, kommuner, markägare m fl.

Guidade turer i naturreservat.

Lyfta fram kulturmiljövärdena i naturreservaten. Det bör kunna ske i samverkan mellan t ex kommun, Länsstyrelsen och olika hembygdsföreningar.

Intressekonflikter/problem

Exploatering/bevarande.

9. Grundvatten av god kvalitet

Behov/åtgärder

Kartering, bestämma nya/revidera vattenskyddsområden och ta fram ”moderna” skyddsföreskrifter för befintliga vattentäkter.

Definiera potentiella förekomster av grundvatten.

Peka ut riksintresseområden för vattenförsörjning.

Öka användningen av alternativ halkbekämpning.

Där det är relevant ska tätningsskikt läggas ner i diken i samband med om- och nybyggnation av vägar och järnvägar.

Införa förbud mot farligt gods på vägar som ligger i anslutning till vattentäkter.

Länsstyrelsen tar initiativ till temadag för kommuner, Vägverket och Räddningsverket angående vägvalsstyrning.

Göra riskinventering och upprätta beredskapsplaner till skydd för våra skyddsvärda grundvattenförekomster.

En rad aktörer är i olika delar involverade i de utpekade åtgärderna/behoven t ex SGU, Vägverket, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen och kommunerna.

Intressekonflikter/problem

Det finns en konflikt mellan exploateringsintressena, uttag av grus och behovet av att skydda våra återstående åsar. Det finns också en konflikt mellan trafiksäkerhetsaspekterna (vägsalt) och behovet av att skydda vårt grundvatten.

11. Myllrande våtmarker

Behov/åtgärder

Strategi för skydd av våtmarker.

Guidade turer i naturreservat.

Lyfta fram kulturmiljövärdena i naturreservaten.

13. Ett rikt odlingslandskap

Behov/åtgärder

Restaurering av kulturmiljöer, slåtterängar m m.

Kulturreseervatsbildning.

Göra kunskapen om den egna hembygden känd och tillgänglig. Samla in kunskap om hembygden. Kommunen tillsammans med t ex hembygdsföreningar bör här ha en viktig roll.

Bristen på betesdjur är ett generellt problem varför förmedling mellan markägare och djurägare är viktig.

Förmedling mellan hästägare och ”foderproducenter”, hästägare och markägare (betesmarker). Detta skulle enkelt kunna åstadkommas via Heby kommuns hemsida, projekt ”Häst i Heby”. Bör kunna lösas genom samarbete mellan LRF och kommunen.

Intressekonflikter/problem

Jordbrukspolitiken (EU) som sätter ramarna för vad som är ekonomiskt möjligt att åstadkomma inom jordbruket. Brist på betesdjur är ett uppenbart problem i hela landet.

15. God bebyggd miljö

Vid flera temadagar berördes bl. a hur planeringen av den byggda miljön går till, vad som kan åstadkommas med fysisk planering och vad som styrs av andra faktorer, vilka konsekvenser den byggda miljön har för olika grupper av människor, vilket behov av ökad kunskap och tvärsektoriell samverkan som finns. Att samhällsbyggande och fysisk planering alltid innehåller en avvägning mellan olika och ofta motstående intressen var uppenbart i flera diskussioner.

Behov/åtgärder

Det är önskvärt att planeringsprocessens möjligheter utnyttjas bättre så att så många grupper som möjligt tidigt blir delaktiga och får möjlighet att påverka planeringen. Planeringsprocessen bör förbättras så att intressekonflikter, miljöbelastning m m tidigt kan belysas.

Vid planering av nya områden och vid förnyelse bör man blanda bostäder och arbetsplatser. Man bör även blanda olika typer av bostäder. Detta syftar till att motverka segregation och skapa levande områden. Man bör skapa boende och mötesplatser för både unga och gamla – det ger positiv, social kontroll och trygghet. Principen om ”Skolan mitt i byn/kvarteret” som kan nyttjas av många till olika aktiviteter. Utnyttja befintlig service och struktur. Komplettera och förtäta för att få levande och hållbara samhällen. Bygg staden inåt.

Närhet till service är viktig. Extern etablering av handel påverkar handeln i centrum. Kommunens vilja om utveckling och etablering av handeln kan uttryckas i en handelspolicy och/eller i översiktsplanen (t ex Sala ÖP 2002) och följas upp i detaljplanläggningen.

Kommunala bostadsförsörjningsprogram (KBP) bör upprättas för en god beredskap vad gäller förändringar i efterfrågan och tillgång på bostäder. En bra bostadsstandard generellt bör eftersträvas. Då kan husen bli uthålligt användbara av alla.

Utemiljön i samhället - det offentliga rummet – ska tillgodose kommersiella, gemensamma och samhällseliga intressen. Tillgänglighetsplaner bör göras - utomhus jfr PBL:s nya regler om allmän plats och offentliga lokaler – och inomhus jfr KBP.

Det behövs mera kunskap, erfarenhetsutbyte och utbildning på flera sätt. I vissa avseenden vet vi vad som styr människors val av bostad – i andra inte. Det går mode i boendet. Idag är det på flera håll ”inne” att försöka bygga vid stränderna. En konflikt med strandskyddet. För ett tag sedan var det ekobyar. Vilken typ av samhällsutbyggnad är en långsiktigt hållbar miljö för människor i olika livssituationer och åldrar?

Äldre kulturmiljöer är i flera avseenden en resurs för kommunerna. En utveckling av befintliga herrgårdsmiljöer och bergsmansbyar utgör en potential för attraktiva bostäder.

Utveckla planeringsunderlaget utifrån kommunernas behov.

Tillgodose behovet av kommunantikvarisk kompetens.

Sammanställa och förmedla goda exempel på kulturhistoriskt tillvaratagande.

Ett bra samhälle kräver bra kommunikationer – i staden med servicelinjer – utåt med pendling. Transportslagen bör styras mot miljövänliga och ekonomiskt bra lösningar. Det krävs bättre samverkan mellan kommunikationsaktörerna. Åstadkom bättre taxesystem över länsgränserna. Stärk de allmänna kommunikationerna – flytta transporter från väg till järnväg. Många intressekonflikter – kostnader, logistik, omlastning (”just in time”).

Utöka gång- och cykelvägnätet.

Kartläggning av natur- och kulturvärden, i första hand i de områden som kan bli föremål för sanering. Bör kunna initieras av kommunen i samråd med t ex läns museet och Länsstyrelsen.

Dialog i syfte att skapa en gemensam strategi för utvecklingen av de gamla industrimiljöerna. Detta bör ske på initiativ av kommunen tillsammans med företag, föreningar, läns museet och Länsstyrelsen m fl. I t ex Fagersta är Norra industriområdet aktuellt i och med den sanering som planeras.

Upprätta resurshushållningsplan. I första hand en uppgift för kommunerna tillsammans med Länsstyrelsen. En målsättning är att minska uttaget av naturgrus.

Kunskapsunderlag med områden lämpliga för vindkraft och solenergi tas fram.

Verka för att energiförbrukningen minskar i samband med prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter.

Verka för ökad fjärrvärmeanvändning baserad på biobränsle. I detaljplaneringen möjliggöra ökad fjärr- och närvärmeutbyggnad.

Intressekonflikter/problem

En intressekonflikt kan finnas med miljömålet Giftfri miljö och kommande saneringar. Det är viktigt att en dialog förs inom Länsstyrelsen mellan de som hanterar förorenade områdesfrågor och kulturmiljöfrågor.

Minskat uttag av naturgrus är positivt för våra återstående åsar. Visst behov av naturgrus kommer dock att kvarstå, även om vi i större utsträckning än tidigare kan ersätta det med annat material. Konflikten mellan bevarande och exploatering kommer därför att finnas kvar.

Ingår i Länsstyrelsens rapportserie, 2003 Nr 18
ISSN 0284-8813

Har ni frågor eller önskar fler exemplar, kontakta
Länsstyrelsen i Västmanlands län, 721 86 Västerås, tfn: 021-19 50 00
E-post: lansstyrelsen@u.lst.se, www.vastmanland.lst.se